

20 000 1971

CUPRINSUL

PROBLEME INTERCONFESIONALE

	<u>Pag.</u>
<i>Iconomia dumnezeiască, temel al economiei bisericești</i> , de Pr. Prof. DUMITRU STĂNILOAE	3
<i>Teologia contemporană a «slujirii» și principiile sale ortodoxe</i> , de Pr. Prof. PETRU REZUȘ	25
<i>Duhul Ortodoxiei și năzuințele creștine contemporane după unitate</i> , de Pr. GH. DRĂGULIN	41
<i>Sfânta Scriptură ca izvor al Revelației divine după Constituția «De Divina Revelatione» a Conciliului al II-lea de la Vatican</i> , de Doctorand NECHIT M. VINEREAU	56
<i>Relațiile romano-catolicismului cu Bisericile Orientale Catolice, după documentele Conciliului al II-lea de la Vatican</i> , de Doctorand NICULAE VILCU	71

INSEMNAȚI DESPRE CĂRȚI ȘI REVISTE

<i>Maxime Kovalevski, Origines et développement de la Liturgie chrétienne</i> , Paris, 1968, de Pr. Prof. ENE BRANIȘTE	85
<i>P. Kizeridis, Il Dialogo tra la Chiesa Ortodossa e Cattolica dal 1920 all'abolizione delle reciproche scomuniche (7 dec. 1965)</i> , Roma, 1966, de CEZAR VASILIU	89
<i>A. Grabar, Le premier art chrétien și L'âge d'or de Justinien. De la mort de Théodose à l'Islam</i> , Paris, 1966	91
<i>Henry Kamen, Histoire de l'inquisition espagnole</i> , Paris, 1966, de Pr. Prof. I. RĂMUREANU	94
<i>M. D. Chenu, La Parole de Dieu, II : L'Évangile dans le temps</i> , Paris, 1964	97
<i>F. R. Barry, Christian Ethics and Secular Society</i> , London, 1966, de Prof. CONST. C. PAVEL	100
<i>Hellmut Frey, Das Buch des Ringens Gottes um seine Kirche. Der Prophet Amos</i> , Stuttgart, 1965, de Pr. Prof. M. CHIALDA	104
<i>Theologische Stimmen aus Asien, Afrika und Lateinamerika</i> , München, 1967	106
<i>Domenico Colombo, La Chiesa e il dialogo col mondo religioso non cristiano</i> , 1967, de Diac. Prof. EMILIAN VASILESCU	108
<i>Revistele : Журнал Московской Патриархии</i> nr. 9—12/1968 ; „Εκκλησία”, nr. 15—23/1968 ; „Γρηγόριος ὁ Παλαμάς” nr. 11—12/1967 ; 1—2, 5—6, 7—8 și 9—10/1968 ; «The Ecumenical Review», nr. 4/1968	113

BISERICA ȘI VIAȚA

<i>Perspectivile intrării Bisericii Romano-Catolice în Consiliul Ecumenic al Bisericilor privită din punct de vedere ortodox</i> , de Pr. Prof. D. STĂNILOAE	127
<i>Atitudini ecumenice ale Bisericii Ortodoxe Române în anul 1968</i> , de Diac. Asist. ION BRIA	137
<i>Note și comentarii</i>	156

PROBLEME INTERCONFESIONALE

Mit.
O 1969

ICONOMIA DUMNEZEIASCĂ, TEMEI AL ICONOMIEI BISERICEȘTI

de Pr. Prof. D. STĂNILOAE

CUVINTUL «iconomie» se folosește în Ortodoxie pentru o procedură prin care Biserica primește — atunci când țaria în credința ortodoxă și deci mintuirea membrilor ei nu e clătinită —, pe creștinii botezați în numele Sfintei Treimi în afara ei, fără să-i boteze din nou, sau dacă sînt perechi cununate, fără să-i mai cunune o dată; iar pe membrii ierarhiei hirotoniți în comunități creștine neortodoxe, dar care au păstrat succesiunea apostolică, fără să-i hirotonească iarăși.

Iconomia este astfel o ușurare a procedurii de primire în Biserică a creștinilor amintiți, iar în cazul că sînt cununați sau hirotoniți, o primire în starea și treapta în care se află.

Iconomia se mai numește, într-un sens mai puțin propriu, și orice procedură mai îngăduitoare a Bisericii, față de unii membri ai ei, prin scutirea lor de împlinirea unor amănunte ale anumitor rînduiei (de posturile din anumite zile, de obligația cununiei în biserică, de interdicția cununiei în anumite timpuri, etc.).

În toate înțelesurile ei, iconomia este un pogorămînt al Bisericii la slăbiciunea omenească, înmuind în anumite cazuri puțin rigoarea (acrvia) rînduiei general-observată.

Despre condițiile și felurile implicații eclezilogice și haritologice ale iconomiei s-a scris mult în teologia ortodoxă. Cîteva studii au apărut și în teologia ortodoxă română¹.

Chestiunea și-a cîștigat în prezent o nouă actualitate, deoarece a fost dată spre studiu, în Conferința panortodoxă de la Geneva din iunie 1968, convocată în vederea pregătirii Sinodului panortodox, Bisericii Ortodoxe Române, pentru a pregăti un referat asupra ei în cadrul lucrărilor pregătitoare pentru Sinodul în perspectivă.

O comisie de teologi ortodocși români, abordînd în acest scop din nou problema iconomiei, a observat că termenul de iconomie e folosit în Sfînta Scriptură și la Sfînții Părinți și cu înțelesul, mai bine-zis cu înțelesurile unei iconomii dumnezeiești. Comisia a opinat că iconomia

1. Menționăm aici: Pr. Isidor Todoran, *Principiul iconomiei din punct de vedere dogmatic*, în «Studii Teologice», VII (1955), nr. 3-4; C. Drăgușin, *Primirea eterodocșilor în Biserică*, în «Ortodoxia», IX (1957), nr. 2; Pr. D. Stăniloae, *Iconomia în Biserica Ortodoxă*, în «Ortodoxia», IX (1957), nr. 2, p. 153-186.

aceasta dumnezeiască constituie ultimul fundament al iconomiei bisericești.

Aceasta ne-a îndemnat să încercăm în acest studiu o analiză mai stăruitoare a înțelesului termenului iconomie din Sfânta Scriptură și de la Sfinții Părinți, pentru a vedea în ce măsură iconomia dumnezeiască constituie o bază pentru iconomia bisericească.

ICONOMIA DUMNEZEIASCĂ DUPĂ SFÎNTA SCRIPTURĂ

Patru locuri din Noul Testament vorbesc în mod special despre iconomia dumnezeiască și toate patru se găsesc în epistolele Sfântului Apostol Pavel: Efeseni I, 10; Efeseni III, 9; Coloseni I, 25; și I Timotei I, 4.

În Efeseni I, 10, se spune că Dumnezeu «ne-a făcut cunoscută taina voii Sale, după bunăvoința Sa, pe care și-a propus-o în Sine de mai înainte, spre iconomia plinirii vremurilor, ca să recapituleze toate în Hristos, cele din ceruri și cele de pe pământ». Dumnezeu a luat o hotărâre «dinainte de întemeierea lumii», pe baza bunăvoinței Sale, deci a iubirii Sale libere, bunăvoință pe care și-a propus-o Sine-și, ca să săvârșească o iconomie la plinirea vremurilor, sau pentru plinirea vremurilor. Iconomia este deci efectuarea unei hotărâri libere și iubitoare, luate înainte de veacuri, nu e hotărârea însăși. E o efectuare care are loc la plinirea vremurilor, sau pentru plinirea vremurilor. Aceste două înțelesuri sînt legate întreolaltă și de iconomia dumnezeiască. În orice caz scopul mai precis al acestei iconomii este «ca să recapituleze toate în Hristos».

S-ar putea spune că în sensul cel mai cuprinzător în această constă iconomia. Dar întrucît pentru recapitularea tuturor în Hristos e necesar să apară în istorie Hristos, sau Fiul lui Dumnezeu cel întrupat, iconomia în sensul mai strict al cuvîntului este întruparea Fiului lui Dumnezeu ca punct inițial și conducător al întregii opere de recapitulare a tuturor în El.

Sfîntul Ioan Gură de Aur spune că dacă recapitularea înseamnă a spune mai pe scurt cele ce se expun mai pe larg, recapitularea în Hristos înseamnă a face pe scurt, prin întruparea lui Hristos, și prin opera Lui răscumpărătoare, cele ce va face pe urmă Dumnezeu în amănunt. Dar iconomia este atît această împlinire în curgerea unui timp îndelungat, cît și împlinirea ei prescurtată. Aceeași iconomie are atît un caracter rezumativ, cît și unul desfășurat în cursul timpului îndelungat².

Pe cînd Sfîntul Ioan Gură de Aur numește iconomie recapitulativă iconomia realizată rezumativ în Hristos, Sfîntul Irineu declară recapitulare și momentul final al operii de mîntuire, cînd Hristos venind a doua oară va recapitula și învia tot trupul a toată omenirea³.

Întruparea Fiului lui Dumnezeu ca început și forță de recapitulare a tuturor în El, înseamnă împlinirea tensiunii timpurilor anterioare, întreținută desigur și de revelația pregătitoare a omenirii pentru primirea lui Hristos. Timpul, în curgerea lui, ar fi fost gol, dacă nu era așteptarea

2. Omilia I la Efeseni, P. G., LXII, 16: Τὰ γὰρ διὰ μακρῶν χρόνου οἰκονομηθέντα, ἀνακαταλαμβάνονται ἐν ἑαυτοῖς, τοῦτάστι συνέτεμεν⁴.

3. Sfîntul Irineu, *Adversus haereses*, lib. I, cap. X, 1; P.G., VI, 549.

mesianică. Așteptarea fi dădea un sens și o direcție. Întreținerea acestei așteptări, prin prooroci, încă era inclusă în iconomie.

Iconomia divină umple deci timpul de sensul adevărat, când ea începe să se efectueze. De la întruparea lui Hristos și pînă la recapitularea tuturor prin El, dăinuiește acest timp pe de o parte umplut de sens, pe de alta împlinindu-și pînă la capăt rostul lui, adică descoperindu-și tot mai vădit și mai amplu sensul lui, adunîndu-se în «Logos» sau în rațiunea lui. Iconomia împlinirii timpului de sens, deci nu se termină o dată cu întruparea Logosului, ci-și continuă lucrarea din Logosul întrupat, pînă la sfîrșitul veacurilor, pînă mai este timp. Timpul se umple în parte de sens prin întruparea Logosului în istorie, dar timpul se umple tot mai mult de sens pe măsură ce omenirea se penetrează tot mai mult de Logosul întrupat, care nu rămîne numai o preocupare pentru ea, ci devine tot mai prezent în ea în oarecare fel tainic, sau tot mai influent asupra ei. În principiu timpul a ajuns la capătul lui o dată cu întruparea lui Hristos; timpul s-a împlinit prin întrupare. Ceea ce urmează e numai arătarea acestei împliniri a lui în Hristos. De aceea Sfîntul Ioan Gură de Aur zice că «plinirea timpurilor este prezența Lui»⁴.

Iconomia manifestată în întruparea lui Hristos și în toată adunarea omenirii în El, este o «iconomie prin har» sau mai precis o mîntuire prin har. Dumnezeu «a recurs la această iconomie prin har, ca să nu se arate zadarnică crearea omului»⁵.

Iconomia constă în mîntuirea oamenilor de pieire nu prin puterea lor, ci prin harul lui Dumnezeu.

Dar dacă iconomia este recapitularea lumii în Dumnezeu, conform unui plan dinainte de veci, ea e cunoscută lui Dumnezeu dinainte de timp, fiind legată de acest plan tainic, ascuns în Dumnezeu dinainte de veci.

Dacă iconomia este efectuarea planului veșnic al mîntuirii în timp, dacă ea aduce acestui plan elementul acțiunii pentru realizarea lui, nu se poate spune că acțiunea aceasta nu e preștiută și ea de Dumnezeu. De ființa planului ține un anumit mod de realizare a lui, o viziune anticipată a acestei realizări. De aceea este imposibil de separat în cugetare între plan, ca mod de realizare a unui lucru, și între realizarea însăși, deși realizarea e mai mult decît gîndirea ei. De aceea nu se poate spune că iconomia este numai o efectuare; ea este efectuarea unui plan. Iconomia este planul în curs de efectuare. Ca atare e gîndită și ea înainte de veci, o dată cu planul. Dumnezeu nu gîndește un plan în abstract, ci un plan pe care îl va efectua, un plan legat de istorie, sau istoria legată de un plan.

Ca plan în curs de efectuare, iconomia începe însă să se descopere cînd începe să se efectueze planul. Descoperirea și efectuarea coincid. Desigur, efectuarea cuprinde și pregătirea oamenilor pentru această efectuare. Iar pregătirea e și ea o anumită descoperire, desigur foarte nedeplină a planului. De aceea organele prin care se descoperă planul sînt

4. Omilia I la Efezent, P.G., LXII, 16.

5. *Ibidem*.

organe ale efectuării lui, sau viceversa. În acest sens Sfântul Apostol Pavel spune în Efesceni III, 8—11 : «Mie celui mai mic din toți mi s-a dat harul acesta să binevestesc neamurilor bogăția nepătrunsă a lui Hristos, să luminez care este *iconomia tainei ascunsă de veacuri în Dumnezeu* care a zidit toate, ca să se facă cunoscut acum începătorilor și stăpiniilor în cele cerești prin Biserică, înțelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu, după hotărârea cea înainte de veacuri pe care am primit-o în Hristos Iisus, Domnul nostru».

Mai întâi e de observat că binevestirea este una cu luminarea iconomiei tainei celei ascunse de veacuri. Dar prin bunăvestire sau luminare iconomia, intrînd în desfășurare văzută, are ca efect întemeierea Bisericii prin adunarea neamurilor în ea și lucrarea lui Dumnezeu mai departe prin Biserică și prin chemarea altor și altor popoare în ea. Aceasta este iconomia lui Dumnezeu : efectuarea și desfășurarea planului de adunare a tuturor oamenilor în Hristos și prin ei a întregii lumi. Însă în toată această desfășurare a iconomiei se face cunoscută înțelepciunea atotfelurită a lui Dumnezeu, cu nesfîrșitele ei însușiri, manifestate în felurimea modului de lucrare corespunzător cu fiecare situație, cu fiecare moment, cu fiecare popor, cu fiecare persoană. Sfântul Ioan Gură de Aur, socotind plinătatea timpurilor identică cu prezența lui Hristos în timp, declară în același timp că această plinătate este una cu înțelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu⁶. Deci însuși Hristos cel întrupat este înțelepciunea cea de multe feluri a lui Dumnezeu, sau sursa actelor de înțelepciune atotfelurită manifestate prin oameni în vederea adunării tuturor în Hristos. În suplețea acestei înțelepciuni inspirată de Hristos se manifestă Logosul întrupat.

Dar s-ar putea spune că ea este identică și cu iconomia lui Dumnezeu. Insuși Fiul lui Dumnezeu cel întrupat cu lucrarea lui de pe pămînt și de după aceea este sursa iconomiei lui Dumnezeu. În această iconomie se face cunoscut Logosul cel întrupat. Îngerii o cunosc și ei de-abia acum prin Biserică, pentru că pe de o parte văd desfășurarea ei în istoria omenirii, pe de alta pentru că prin recapitulare sînt adunați și ei împreună cu oamenii în Capul tuturor care este Hristos⁷.

De-abia prin desfășurarea iconomiei au putut să știe și îngerii despre ea. Dar ei au putut să știe ceva despre ea și înainte, căci au servit ca organe pentru pregătirea oamenilor pentru ea, prin revelația Vechiului Testament săvîrșită prin ei. Dar cunoașterea realizării în concret a planului de mîntuire și încadrarea lor în recapitularea universală au dobîndit-o abia prin întruparea Logosului dumnezeiesc și prin întemeierea Bisericii.

Dacă iconomia lui Dumnezeu se realizează în Biserică și se extinde și se face cunoscută prin ea, slujitorii ei sînt toți cei ce o binevestesc și contribuie prin aceasta la realizarea și desfășurarea ei prin Biserică. A fi slujitor plin de rîvnă al Bisericii, înseamnă a fi aceasta prin iconomia lui

6. *Ibidem.*

7. *Ibidem.*

Dumnezeu, în scopul de a se împlini cuvîntul lui Dumnezeu, sau taina cea ascunsă de veacuri și de generații. Cine vestește cuvîntul lui Dumnezeu contribuie la împlinirea cuvîntului lui Dumnezeu, adică a planului lui veșnic și plin de taină în legătură cu mîntuirea, adică e slujitorul economiei dumnezeiești, sau al Bisericii. Insuși faptul că cineva devine slujitor al Bisericii pentru descoperirea și realizarea economiei dumnezeiești prin ea, constituie un moment al economiei lui Dumnezeu.

Dar economia lui Dumnezeu nu se descoperă și nu se realizează numai prin vestirea cuvîntului lui Dumnezeu sau a planului Lui de mîntuire de către slujitorii Bisericii, ci și prin împlinirea lipsurilor necazurilor lui Hristos în trupul lor pentru trupul lui Hristos, care este Biserica (Col. I, 24).

Aceasta este iarăși un punct de coincidență între economia lui Dumnezeu sau a lui Hristos, și economia ce se împlinește prin Biserică și prin slujitorii ei. Hristos însuși își desfășoară economia Sa prin Biserică, care e trupul Lui, și prin slujitorii ei.

Explicînd acest text, Sfîntul Ioan Gură de Aur zice : Pavel vorbește de cele ce lipsesc (din pătimirile lui Hristos) «ca să arate că el socotește că Hristos încă n-a pătitit toate pentru noi. Căci El pătimeste și după moarte pentru noi, dacă au mai rămas unele lipsuri». Același lucru l-a spus și în Epistola către Romani prin cuvîntul «care mijlocește pentru noi» (Rom. VIII, 34), arătînd că nu s-a mulțumit numai cu moartea, ci și după aceea face nenumărate lucruri.

Deci Pavel, spunînd că «împlinește în trupul său pătimirile lui Hristos nu a spus aceasta ca să se înalțe pe sine, ci vrînd să arate pe Hristos ca îngrijindu-se și acum pentru ei». Prin urmare Hristos însuși continuă să pătimestă pentru Biserică, dar prin slujitorii ei. Prin ei se continuă *economia* Lui. «Adică zice (Pavel) : Hristos a voit ca, plecînd El, noi să moștenim economia (ἡμᾶς διαδέξασθαι τὴν οἰκονομίαν,) ca să nu fiți ca niște părăsiți. Căci El este cel ce pătimeste, El cel ce mijlocește»⁸.

Precum pătimirile lui Pavel nu sînt ale lui Pavel, ci ale lui Hristos, așa și faptul că păgîinii pot primi dogmele creștine, nu este din puterea lor, ci din economia lui Dumnezeu. Iar aceasta este una cu împlinirea cuvîntului sau planului lui Dumnezeu între păgîni. «Căci și aceasta este al economiei : să primească acum (cuvîntul lui Dumnezeu) ; că pot să asculte, dar nu cu nepăsare, ci devenind primitori»⁹.

Astfel economia lui Dumnezeu nu este o operă săvîrșită de El în afară de oameni, ci prin oameni și în oameni, fie că ei vestesc planul lui Dumnezeu, fie că suferă pentru plinirea lui, fie că împlinesc prin alte fapte voia lui, în vederea mîntuirii lor.

Economia e toată coborîrea lui Dumnezeu în oameni pentru a-i înălța la Sine, toată opera mințuitoare săvîrșită în ei prin har, în baza întrupării Fiului lui Dumnezeu.

8. Omilia V la Coloseni, la J. Barelle, *Oeuvres complètes de St. Jean Chrysostome*, tome XIX, p. 72.

9. *Ibidem*.

Fără îndoială oamenii nu sînt pasivi față de această lucrare a lui Dumnezeu. Ei trebuie să se deschidă acestei lucrări prin credință. Deci tot Sfîntul Apostol Pavel cere lui Timotei să îndemne pe cei ce răspîndeau alte învățături, să nu dea atenție «miturilor și genealogiilor nesfîrșite care oferă mai mult dispute decît *iconomia lui Dumnezeu cea întru credință*» (I. Tim. I, 4), adică să nu-și închipuie că se mintuiesc prin speculații construite de mintea omenească, ci prin lucrarea lui Dumnezeu ce se săvîrșește în oameni și prin oameni cînd se deschid ei prin credință.

Am văzut că Sfîntul Ioan Gură de Aur numește toată iconomia mîntuirii o «iconomie prin har». Ea este o «iconomie a harului», deși prin această expresie nu trebuie înțeleasă numai distribuirea harului de către slujitorii Bisericii, ci tot ce a făcut și face Dumnezeu pentru mîntuirea oamenilor, cu toate efectele harului în oameni. În acest sens larg «iconomia harului lui Dumnezeu», sau lucrarea Lui, în folosul credincioșilor, se împlinește și prin Sfîntul Apostol Pavel, prin propovăduirea lui Hristos de către el, prin strădaniile și prin pătîmirile lui pentru Evanghelie. Nu e vorba deci numai de o distribuire a harului propriu-zis. Tot cel ce a primit un dar — și fiecare a primit unul — l-a primit pentru a-l cultiva și chivernisi spre folosul tuturor, «ca un bun iconom al harului de multe feluri al lui Dumnezeu» (I Petru IV, 10). E vorba de o chivernisire a harului manifestată în multe ajutoări date oamenilor spre mîntuire, chivernisire prin care se împlinește însăși chivernisirea divină.

Iconomia divină a harului nu exclude un efort al instrumentelor umane pentru înțeleapta folosire și aplicare a harului dat prin iconomie de Dumnezeu. Iar această folosire și aplicare este și ea o iconomie ce se încadrează în iconomia divină în sensul larg și total al ei. Întrucît toată iconomia lui Dumnezeu ca lucrare a Lui în vederea mîntuirii este o taină sau un complex de taine, cei prin care se împlinește acest complex de taine se numesc «iconomi ai tainelor lui Dumnezeu» (I Cor. IV, 1). Din aceste taine fac parte și sacramentele, dar nu numai ele.

În descoperirea și împlinirea iconomiei divine un rol deosebit l-au avut Apostolii, între care și Apostolul Pavel. Ei sînt propriu-zis «descoperitori» ai iconomiei și începători ai împlinirii ei. «Ați auzit de iconomia harului lui Dumnezeu dat mie spre voi, că prin descoperire mi s-a făcut mie cunoscută taina... ca să fie neamurile împreună-moștenitoare... ale făgăduinței în Hristos Iisus» (Efes. III, 2—6). Prin Pavel în mod deosebit s-a descoperit că «iconomia harului» cuprinde în raza ei totalitatea universului uman (și ingeresc), spre încadrarea tuturor în casa lui Dumnezeu, în care binevoiește să locuiască El însuși. Și prin Pavel s-a început împlinirea iconomiei dumnezeiești în acest sens. Căci binevestirea iconomiei în acest sens i s-a încredințat lui. Ea este o poruncă ce apasă asupra lui. «Iconomie mi s-a încredințat» (I Cor. IX, 17), spune Sfîntul Apostol Pavel, ca să binevestesc.

După Apostolii, un rol special și permanent în împlinirea iconomiei divine, au episcopii. Episcopul este «iconom al lui Dumnezeu»; ca un vestitor al Evangheliei, ca un distribuitor al harului și ca un conducător și armonizator al întregii sirguinte a slujitorilor și credincioșilor Bisericii,

prin care se împlinește iconomia lui Dumnezeu în vederea mîntuirii. «Căci episcopul trebuic să fie fără pată, ca un iconom al lui Dumnezeu» (Tit I, 7), așa cum mai marele slujitorilor în casa stăpînului este iconom în sensul special al cuvîntului (Luca XII, 42), ocupîndu-se de toată iconomia casei în care fiecare slujitor are un rol.

În această calitate episcopul rînduiește locul fiecăruia în această lucrare de multe feluri și o supraveghează, potrivit cu chemarea ce o descoperă în fiecare și cu necesitățile de fiecare moment ale iconomiei casei lui Dumnezeu.

Putem descoperi deci în Noul Testament trei înțelesuri ale iconomiei :

a) Iconomia divină ca lucrare în ea însăși a lui Dumnezeu în vederea adunării lumii întregi în El, potrivit unui plan etern ;

b) Iconomia ca străduință a slujitorilor și membrilor Bisericii prin care se împlinește iconomia divină, sau iconomia bisericească și chiar extrabisericească ;

c) În cadrul iconomiei îndeplinită de Dumnezeu prin Biserică, un rol de prim ordin l-au avut Apostolii, iar după ei îl are ierarhia Bisericii.

ICONOMIA DUMNEZEIASCĂ DUPĂ SFINȚII PĂRINȚI.

Unul dintre cei dintîi Părinți ai Bisericii, care a scos în evidență surșile principale cuprinse în noțiunea biblică a iconomiei divine, este *Sfîntul Irineu*.

El folosește cuvîntul iconomic și la plural, referindu-l la diferite momente sau acte ale iconomiei. Astfel el declară că «iconomiile» au fost vestite de Duhul Sfînt și prin proroci¹⁰. Desigur în perioada prorociilor descoperirea «iconomiilor» n-a fost identică cu împlinirea lor, sau n-a fost o indicare a împlinirii lor simultane, ca în Noul Testament, ca în binevestirea Sfîntului Apostol Pavel. A fost numai o precizare a împlinirii lor și precizarea nu aduce o înțelegere deplină a celor ce se vor împlini, deci nici o descoperire deplină. Pe de altă parte și precizarea este o pregătire a oamenilor pentru împlinirea iconomiei referitoare la ei.

Sfîntul Irineu pune în general iconomia pe un plan cu «lucrarea» «ce s-a făcut» pentru omenire, prin întruparea Fiului lui Dumnezeu¹¹. Iconomia e prezentată ca o lucrare înfăptuită în favoarea omenirii prin întrupare.

Sfîntul Irineu menționează caracterul universal al iconomiei și o pune, ca și Sfîntul Apostol Pavel, în legătură cu recapitularea tuturor întru Hristos. Pentru aceasta a venit Iisus Hristos. Sau însăși venirea Lui înseamnă această iconomic universală și recapitularea tuturor în El.

10. «Biserica crede în Iisus Hristos «și în Sfîntul Duh, Care a predicat prin proroci iconomiile și venirea și nașterea din Fecioară și scutarea din morți și înălțarea cu trupul la cer (...) și venirea Sa întru slava Tatălui Său, pentru a recapitula toate și a ține la timpul a toată omenirea...» (*Adversus haereses...*, lib. I, cap. X, l. 1., col. 519).

11. Mai multul sau mai puținul ce spune cineva despre credință nu constă în schimbarea ei, că „ἐν τῷ τῆς τοῦ πραγατωσάτων καὶ οικονομίας τοῦ θεοῦ, τὴν ἐν τῇ ἀνθρωπότητι γενόμενῃ ἐκδηγησάται“. (*Adversus haereses*, lib. I, cap. X, 3., col. 556).

Sfântul Irineu deosebește această iconomie a recapitulării tuturor în Dumnezeu prin întruparea Fiului lui Dumnezeu însuși, de o «iconomie» a celor ce spuneau că altul este Iisus Hristos și altul Fiul lui Dumnezeu care s-a coborât în El.

Față de aceștia, Sfântul Irineu accentuează că Iisus Hristos este unul și același cu Fiul lui Dumnezeu «Cel ce-a venit prin iconomia universală și a recapitulat toate în El însuși». Numai dacă a avut loc acest fel de iconomie, s-au recapitulat toate în El, numai prin aceasta iconomia este universală ¹².

Născocitorii doctrinei despre eoni, despre alți tați și alți fii, «părăsind învățătura lui Hristos și născocind doctrine false, de la ei înșiși, argumentează împotriva iconomiei universale a lui Dumnezeu» ¹³. El «inventează deasupra lui Dumnezeu alt dumnezeu sau altă pleromă, sau altă iconomie» ¹⁴. După ei în Iisus Hristos este sălășluit un eon inferior lui Dumnezeu. Deasupra Dumnezeului nostru admit un alt dumnezeu; dar atunci iconomia cea în Hristos nu este iconomia adevărată și universală a lui Dumnezeu.

Propriu-zis, dacă Iisus Hristos este altul decât Fiul lui Dumnezeu, nici n-a avut loc o iconomie. Cei ce nu cred prin urmare în întruparea Fiului lui Dumnezeu rămân în afara iconomiei ¹⁵.

Aceasta se întâmplă cu toți gnosticii care au născocit octave și tetrade (emisiuni de diferite grade, de un caracter panteist, neoplatonic) și nu cred că Iisus Hristos este însuși Fiul lui Dumnezeu, Care s-a întrupat o dată cu coborîrea Sfântului Duh, pentru iconomia cea mai înainte rînduită «și-a împlinit toată iconomia Sa cea după om» ¹⁶.

În iconomie Sfântul Irineu include două componente: ea e lucrarea Fiului lui Dumnezeu însuși; dar e lucrarea Lui în stare de om, prin acte și pătimiri umane, deci în stare de chenoză. Dar în aceste două componente sînt implicate încă două: iconomia este prin aceasta o purificare și înălțare a naturii umane în general; și ea înseamnă o recapitulare virtuală a întregii umanități în Dumnezeu, ca început al acțiunii de recapitulare actuală a tuturor ¹⁷.

12. Falsul iconomii a ereticilor (*Adversus haereses*, lib. III, cap. XVI, 5, 6..., col. 924), Sf. Irineu îi opune: «Unus igitur Deus Pater et unus Christus Jesus Dominus noster veniens per universam dispositionem et omnia in semetipsum recapitulans» (*Ibidem*, col. 925). Ereticii «inventează deasupra lui Dumnezeu alt dumnezeu sau altă plenitudine, sau altă iconomie» (*Ibidem*, lib. III, cap. XXIV, 2..., col. 967).

13. *Ibidem*, lib. IV, cap. I, 2..., col. 976.

14. *Ibidem*, lib. III, cap. XXIV, 2..., col. 967.

15. «Igitur omnes extra dispositionem sunt qui sub obtentu agnitionis alterum quidem Iesum intelligunt, alterum autem Christum et alterum Unigenitum et alterum Salvatorem», pe care îl socotesc eoni, sau «emisluni» (*Ibidem*, lib. III, cap. XXVI, 8..., col. 925).

16. «Deci coborîndu-se Duhul pentru iconomia cea mai înainte rînduită și Fiul lui Dumnezeu cel Unu-Născut, care este și Cuvîntul Tatălui, întrupîndu-se în om, la plînia vremii, și împlinînd toată iconomia, Domnul nostru Iisus Hristos fiind unul și același..., toate doctrinele celor ce au inventat octavele și tetradele s-au dovedit mincinoase» (*Ibidem*, lib. III, cap. XVII, 4..., col. 931).

17. «Sed quando incarnatus est et homo factus, longam hominum expositionem in se recapitulavit, in compendio nobis salutem praestans» (*Ibidem*, lib. III, cap. XVIII, 1..., col. 932).

Iconomia nu constă numai în întrupare, ci în toate cele făcute de Fiul lui Dumnezeu în trup, pînă la moartea pe cruce, pentru că prin toate acestea a procurat omenirii mîntuirea. Prin cele săvîrșite înainte de moarte, în trup, El a întărit trupul și peste tot natura umană, iar prin suportarea și durerea morții a scăpat această natură de moarte. «Pentru că deci nu era posibil ca acel om, care fusese odată slăbit și zdrobit prin neascultare, să se replăsmuiască și să obțină premiul biruinței : și iarăși pentru că era imposibil ca să primească mîntuirea cel ce căzuse mort sub păcat ; amîndouă le-a efectuat Fiul care, fiind Cuvîntul lui Dumnezeu, a coborît de la Tatăl, s-a întrupat, s-a coborît pînă la moarte și a implinit toată iconomia mîntuirii noastre»¹⁸. Este evident că pentru Sfîntul Irineu iconomia implică înțelegerea mîntuirii ca replăsmuire și îndumnezeire a umanului ; mîntuirea nu are înțelesul static juridic, fără eficiență interioară asupra naturii omului.

Iconomia implinită de Domnul Iisus Hristos nu este numai o economie a întrupării, ci și a «pătimirii». «Dacă El nu pătimea, ci (pătimirea) ar fi fugit de la Iisus, pentru ce mai îndemna pe ucenicii Săi să ia crucea și să-I urmeze Lui, dacă n-a luat-o El însuși, cum zic ei (gnosticii), ci a părăsit iconomia pătimirii ?»¹⁹. Intelectualismul panteist al gnosticilor nu considera că e nevoie de o replăsmuire a naturii umane prin unirea cu Dumnezeu cel mai presus de ea, o dată ce ea însăși era considerată identică cu Dumnezeirea și era suficientă doar o descoperire a acestei Dumnezeiri a ei, prin cunoștință.

Cît de mult subliniază că iconomia este lucrarea lui Dumnezeu, tot așa de mult subliniază Sfîntul Irineu că ea este o lucrare a lui ca om adevărat. În acest sens ea continuă să se desfășoare și se hrănește din potirul lui Hristos sau din singele Lui²⁰.

Este evident că aci iconomia are sensul lărgit al lucrării de mîntuire exercitată asupra celorlalți oameni, care se împărtășesc din singele lui Hristos, din iconomia săvîrșită în El. Iconomia mîntuirii se prelungește în noi prin faptul că «devenim mădulare ale Lui, împărtășindu-ne din singele și din oasele Lui» (Efes. V, 30). Sfîntul Apostol Pavel vorbește, zice Sfîntul Irineu, nu de un «om spiritual și nevăzut», ci «despre iconomia ce se săvîrșește după omul cel adevărat, Care constă din carne, nervi și oase, care se hrănește din potirul Lui, adică din singele Lui».

Precum după Sfîntul Apostol Pavel Dumnezeu se folosește și de oameni pentru înfăptuirea economiei Sale, așa și după Sfîntul Irineu. El menționează în mod special pe Sfînta Fecioară Maria, ca pe cea, care a conlucrat cu Fiul lui Dumnezeu pentru întruparea Lui²¹.

Sfîntul Vasile cel Mare vede în economie imbinatate trei elemente : coborîre, bunătate, libertate. El înțelege prin economie coborîrea Fiului

18. *Ibidem*, lib. III, cap. XVIII, 2..., col. 932.

19. *Ibidem*, lib. III, cap. XVII, 9 1..., col. 935.

20. *Ibidem*, lib. cap. VIII..., col. 1126.

21. «Non operante in eum Joseph, sed sola Maria, cooperante dispositione» (*Ibidem*, lib. III, cap. XXI, 7..., col. 953).

lui Dumnezeu la starea de om și suportarea tuturor celor omenești. Dar această coborîre (chenoză) nu o socotește slujire silită, ci grijă benevolă de om, văzînd în ea mai degrabă manifestarea unei puteri dumnezeiești care copleșește orice putere. «Oare, grijile lui Hristos pentru noi, zice Sfîntul Vasile, ne vor face să gîndim ceva umilitor despre El? Sau ne produc, dimpotrivă, o uimire despre puterea și iubirea Lui de oameni, dat fiind că a suportat să compătîmească cu neputințele noastre (συμπάθησαι ταῖς ἀδυναμίαις ἡμῶν) și a putut să coboare la neputința noastră? Căci nici cerul nici pămîntul nu înfățișează acel grad copleșitor de tărie (τὸ ὑπερέχον τῆς ἰσχύος), ca să poată Dumnezeu, cel necuprins, să se însoțească (συμπλακῆναι) în chip nepătîmitor, cu moartea, ca să ne dăruiască nouă prin patima Sa, nepătîmirea». «Să nu înțelegem deci ca o slujire forțată de umilința sclavului, iconomia prin Fiul, ci ca o grijă de bună-voie, exercitată prin bunătate și milă, după voia lui Dumnezeu și Tatăl, față de făptura proprie»²².

Altădată Sfîntul Vasile dă iconomieci atributul de mîntuitoare și desemnează prin ea taina venirii lui Hristos la noi, prin întruparea Sa, care ne-a adus înfierea. «Venirea» aceasta înseamnă coborîrea Fiului lui Dumnezeu în starea de om, ca să ne înalțe pe noi la starea de fii ai lui Dumnezeu. Dar «venirea» aceasta e sfîrșitul unui șir de fapte săvîrșite pentru noi de Fiul lui Dumnezeu. Prin toate acestea am fost pregătiți să-L primim pe El și să ne folosim de venirea Lui. Iconomia întrupării nu poate fi desprinsă din acest ansamblu de acte pregătitoare. Prin taina iconomieci, sau întrupării Fiului lui Dumnezeu, ne vine harul mîntuirii, sau al înfierii, înțelegînd prin har tot ce ne-a adus întruparea sau iconomia mîntuitoare²³.

Sfîntul Vasile numește iconomie și orice măsură luată de episcopi spre folosul Bisericii, întrucît ei fac aceasta din îndemnul Sfîntului Duh²⁴.

Sfîntul Grigore de Nisa extinde înțelesul iconomieci la rînduiala care face ca firea omenească să înainteze spre înviere, purtată de o forță interioară. «Căci spre aceasta trebuie să călătorească numaidecît firea

22. *Liber de Spiritu Sancto*, 18, P.G., XXXII, 100.

23. «Ne-ai scris că sînt unii la voi care desfac iconomia mîntuitoare a lui Iisus Hristos, în ce-i privește pe ei, și deslințează harul marii taine, cele făcute de veacuri, dar arătate în timpurile Lui, cînd Domnul, după ce-a străbătut toate cele ce sînt de grijă neamului omeneș, ne-a dăruiit nouă venirea Sa. Căci a ajutat făptura Sa, mai întîi prin patriarhii ale căror vjeși au fost ca niște modele și dreptare de urmat celor ce volesc să meargă pe urmele sfinților... spre a ajunge la desăvîrșirea faptelor bune; pe urmă a dat legea spre ajutor... apoi proorocii». Apoi la sfîrșit «s-a arătat El însuși în trup, ca să luăm învierea». Și expune toată lucrarea mîntuitoare a lui Hristos (*Epistola CCLXI*, P.G., XXXII, 968).

24. Sf. Vasile îndeamnă pe preoții din Colonia să primească pe preotul Eufronie, transferat la ei de episcopi, pentru că ceea ce au făcut episcopii este «o bună iconomie», săvîrșită «de cei cărora s-a încredințat să chivernisească bisericile»; «e necesară timpulul și de folos bisericii la care a fost transferat și vouă care l-ați primit. Nu socotiți aceasta (iconomie) omenească, nici făcută din gînduri de oameni, care cugetă cele pămîntești, ci fiiți convinși că cei ce-au primit grija bisericilor au făcut aceasta în legătură cu Duhul» (*Epistola CCXXVII*, P.G., XXXII, 852). «Primiți iconomia iubitorilor de Dumnezeu episcopi, săvîrșită după voia lui Dumnezeu» (*Ibidem...*, col. 856).

împinsă de necesitățile proprii, potrivit iconomiei Celui ce a orînduit aceasta»²⁵.

Sfîntul Chiril al Alexandriei folosește cuvîntul iconomie pentru a exprima prin el în mod concentrat toată învățătura despre mîntuire, pornind totdeauna de la unirea între dumnezeiesc și omnesc în persoana Fiului lui Dumnezeu și de la manifestarea lor în opera Lui de mîntuire în calitatea de Dumnezeu-om. Misterul iconomiei este, după Sfîntul Chiril, unitatea Dumnezeirii cu umanitatea în Hristos. Cine taie pe Hristos în două, în Omul și Cuvîntul, zice el, «nu suportă iconomia»²⁶.

El dă chiar unirii dumnezeiescului și omnescului în unitatea lui Hristos, numele de «unire iconomică»²⁷. E o numire care echivalează cu cea de uniune ipostatică. Numirea de «uniune ipostatică» e mai precisă. Dar «unirea iconomică» scoate și ea în relief faptul că e vorba de o unire din inițiativă divină.

Intrucît iconomia aceasta are ca subiect pe Fiul lui Dumnezeu, care a luat trup, ea este propriu-zis o iconomie a Fiului lui Dumnezeu, este «taina iconomiei cu trupul a Celui Unul-Născut»²⁸.

Nu omul are Dumnezeirea în Hristos, după Sfîntul Chiril, ci Dumnezeu are trupul sau umanitatea. În acest sens iconomia este a Fiului lui Dumnezeu, nu a omului²⁹.

Asumarea umanității, sau recurgerea la iconomie, s-a făcut pentru că era de trebuință, pentru mîntuirea lumii, pătimirea, iar în firea proprie nu putea pătimi Fiul lui Dumnezeu. Iconomia s-a realizat ca un instrument $\chi\rho\eta\mu\alpha$ al mîntuirii, în chip meșteșugit ($\epsilon\upsilon\tau\epsilon\chi\gamma\nu\omega\varsigma$)³⁰. Ea nu e nici un moment natural și necesar în viața internă a lui Dumnezeu, nici ceva neabil, nepotrivit, pentru scopul urmărit de Dumnezeu.

În iconomie se implică ca Hristos să fie văzut și în demnitățile Dumnezeirii, dar să nu se arate scăpat cu totul nici de micimea noastră omenească³¹. «Toate sînt ale Lui (deci și cele omenești) și nu disprețuiește iconomia, pe care a lăudat-o și Tatăl, dacă sînt adevărate cele spuse prin glasul lui Pavel : «că pe Cel ce n-a cunoscut păcat, pentru noi păcat L-a făcut» (II Cor. V, 21). Iar altă dată : «Cel ce nici pe Fiul Său nu L-a cruțat, ci L-a dat morții pentru noi» (Rom. VIII, 32)³². Evident că Sfîntul Chiril cuprinde aci prin iconomie și asumarea păcatului nostru și a morții de către Fiul lui Dumnezeu, adică vina noastră și urmările ei și răstignirea pe cruce pentru noi. Moartea este asumată și ea de Fiul lui Dumnezeu

25. *Oratio catechetica* XXXV. P.G., XLV, 92).

26. *Despre dreapta credință către împăratul Teodosie*, P.G., LXXVI, 1173.

27. *Ibidem*, col. 1185. «Nu zice «în acesta e Fiul meu», ci «acesta e Fiul meu», ca să nu se înțeleagă deosebit ca unul în altul, ci același prin unire iconomică» $\kappa\alpha\theta'\epsilon\nu\theta\alpha\tau\eta\sigma\ \alpha\iota\kappa\nu\nu\omicron\nu\mu\iota\kappa\eta\eta\nu$.

28. *Apologeticus contra Theodoretum pro XII capitibus*, P.G., LXXVI, 424, 520.

29. «Trupul s-a făcut al Celui Unul-Născut și acesta n-a respins iconomia ca nedemnă de El» (*Quod unus sit Christus*); P.G., LXXVII, 1342.

30. *Apologeticus contra Theodoretum...*, col. 449.

31. *Cuvîntarea despre dreapta credință către împăratele*, P.G., LXXVI, 1310.

32. *Quod unus sit Christus...*, P.G., 1290.

prin întrupare, întrucît «trupul care a pătit moartea, este al Lui, din cauza iconomieii»³³.

Toată identificarea Fiului lui Dumnezeu cu starea noastră de vino-vați și de purtători ai suferințelor în această stare și toată pătimirea Lui pentru noi, cu efect mîntuitor pentru noi, este iconomie. El suferă ca și noi, dar, cu puterea Lui de suferință curată și generoasă, topește vina și iese biruitor din suferință, nu e înfrînt de ea. Iconomia este toată această întocmire uimitoare a modului de mîntuire prin persoana divino-umană a lui Iisus Hristos, prin circulația internă care se stabilește, datorită umanității noastre asumată de El, între umanitatea Lui ce se îndumnezeiește și noi. Iconomia cuprinde nu numai întruparea, ci și opera de mîntuire ce s-a realizat și se va realiza în continuare pînă la recapitularea tuturor întru Hristos.

Sfîntul Chiril spune în mod direct că nu numai trupul este al Domnului, ci și «neputințele trupului», pe care și le-a făcut proprii prin iconomie κατ'οικειωσιν οικονομικήν și potrivit modului chenozei (κατὰ γὰρ τὸν τῆς κενώσεως τρόπον)³⁴.

«De iconomia cu trupul ține și aflarea în măsurile stării de coborîre»³⁵. De ea țin cugetările Lui umane și toată chenoza. «Nu se rușinează de gîndurile Sale Cel ce a suportat chenoza voluntară în mod iconomic pentru noi»³⁶.

Sfîntul Vasile cel Mare spusese încă mai înainte că și stările de neștiință le primea Hristos prin iconomie³⁷.

Iconomia este o mare taină; este taina profunde și nepătrunsel asumări și purtări de către Fiul lui Dumnezeu a limitelor și neputințelor noastre; e faptul de taină că Fiul lui Dumnezeu le are și le trăiește pe acestea ca ale Sale proprii, fapt în care constă tot «modul chenozei», sau al coborîrii Sale, sau al golirii Sale de slavă.

Mai tîrziu Sfîntul Maxim Mărturisitorul va deosebi între «modurile» de a fi ale firii și între rațiunea ei. Modurile se schimbă prin voință, rațiunea exprimă permanența neschimbată a naturii. Fiul lui Dumnezeu n-a luat numai firea umană pe care o păstrează pentru vecie, ci și modul de actualizare chenotică a ei, care va fi înlocuit apoi de modul de actualizare întru slavă.

În general tot ce spune și face Fiul lui Dumnezeu din cele omenești, din cauza «unirii Lui iconomice cu trupul» διὰ τὴν πρὸς σάρκα ἔνωσιν οικονομικήν este o chenzoă pentru El, întrucît El nu poate să pătimească vreo schimbare³⁸. Așadar, iconomia implică toată vorbirea, făptuirea și pătimirea umană a Fiului lui Dumnezeu, care este o chenzoă pentru El.

Dar iconomia nu are ca urmare numai «modul chenotic», ci și modul slavei. Iisus prin iconomia cu trupul primește pe Duhul, iar întrucît e

33. *Despre dreapta credință către împărătese...*, col. 1349.

34. *Quod unus sit Christus...*, col. 1328.

35. *Despre dreapta credință către împărătese...*, col. 1353.

36. *Altă cuvîntare către împărătese despre dreapta credință*, P.G., LXXXVI, 1510.

37. *Epistola CCXXXVI*, P.G., XXXII, 877.

38. *Apologeticus contra Theodoretum...*, col. 417.

Dumnezeu prin fire, îl dăruiește. Dar prin primirea Duhului, omeneșul din Iisus urcă la slavă. Duhul îl primește Iisus ca om, nu atât pentru Sine, ci prin El și în El, ca în cel dintâi, pentru firea oamenilor. Iar dumnezeiește îl dă din firea Sa dumnezeiască, iarăși nu atât Sie-și, ci prin Sine ca prin cel dintâi, firii oamenilor³⁹.

Iconomia este mijlocul de umplere a firii tuturor oamenilor de Duhul.

Însă slava vine de pe urma chenozei. În sensul acesta chiar preoția o primește Hristos ca om în virtutea iconomiei. Desigur, preoția e o cinste. Dar ea implică pentru Hristos chenoza, întrucît o primește ca orice om, de sus. «Nimeni nu-și ia singur cinstea aceasta, ci dacă este chemat de Dumnezeu, după cum și Aaron. Așa și Hristos nu s-a preaslăvit pe Sine însuși, ca să se facă însuși arhieru» (Evr. V, 4, 5).

«Cel ce s-a coborît pe Sine la chenoză, așteaptă iarăși chemarea cea de la Tatăl, care-L duce la preoție, la cea foarte intimă și atotvrednică; nu prin firea Lui, ci prin cea după noi, adică prin cea omenească, căreia fiindcă i-a devenit egal îi suportă cele ale ei, nefiind nedreptățit prin aceasta cîtuși de puțin, ci folosindu-se mai degrabă cu bun meșteșug de iconomia Sa cu trupul»⁴⁰. Așadar toată comportarea lui Hristos în modul uman exemplar pentru mîntuirea noastră, e o bună folosire a iconomiei, e o actualizare a implicațiilor iconomiei, sau a asumării trupului. Preoția Lui permanentă în cer este și ea o asemenea actualizare.

Sfîntul Chiril spune direct că de iconomie ține nu numai pogorirea Fiului lui Dumnezeu la neputințele omenești, adică asumarea modului chenic al omului, ci și comunicarea lucrării dumnezeiești a slavei, trupului. «Vezi cum dăruiește trupului propriu energia (lucrarea) dumnezeiască a slavei, făcîndu-și iarăși propriu trupul și încredințînd (cele ale trupului) prin unire iconomică firii proprii»⁴¹.

Sfîntul Maxim Mărturisitorul folosește termenul «iconomie» în aceleași sensuri ca și Sfîntul Chiril al Alexandriei. Dar în descrierea ei transpune această taină uneori într-o viziune filozofică.

Înțelesul de bază al «iconomiei» este unirea celor două firi în persoana Cuvîntului, Care rămîne neschimbat după firea dumnezeiască, dar se face om prin firea omenească asumată. «Căci se cădea Făcătorului a toate, ca făcîndu-se prin fire, după iconomie, ceea ce nu era, să se păstreze pe Sine neschimbat atât ca Cel ce era după fire, cît și ca Cel ce s-a făcut prin fire, după iconomie»⁴².

Iconomia înseamnă asumarea de către Fiul lui Dumnezeu a stării de om, prin care la ceea ce era și a păstrat neschimbat, își adaugă umanitatea. Descriînd taina aceasta a unirii, «definitului cu indefinitul, a măsuratului cu nemăsuratul, a mărginitului cu nemărginitul, a Creatorului cu creatura, a stabilității cu mișcarea», taină și țintă finală pentru care au fost făcute toate, Sfîntul Maxim lasă se se înțeleagă că propriu-zis nu

39. *Altă cuvîntare către împărătese...*, col. 1581.

40. *Despre dreapta credință către împărătese...*, col. 1388.

41. *Despre dreapta credință către Împăratul Teodosie...*, col. 1388.

42. *Răspuns către Talasie*, 60, în *Filocalia*, traducere în românește, vol. III, p. 320.

Dumnezeu se mișcă în realizarea iconomiei, ci atrage făptura care se mișcă, pentru a-și afla odihna în Cel nemișcat și nemărginit, fără să-și piardă autenticitatea⁴³. Numai în sensul acesta se mișcă Cel nemișcat. El nu-și pierde interior odihna, căci atunci n-ar putea da odihnă în Sine celor ce se mișcă. El așează trupul Său în odihna Sa, care este o forță de atracție pentru toți. În sensul acesta El le devine tuturor interior, devine forță mișcătoare în ele, fără să se miște, ci făcându-le să se miște spre Sine și în Sine-Cel nemișcat.

Încă de aici se vede că în iconomia întrupării se implică recapitularea tuturor în Dumnezeu. Aceasta o spune însă și explicit Sfântul Maxim în cele ce urmează: «Dacă Cuvîntul lui Dumnezeu s-a coborît pentru noi din iconomie pînă la cele mai de jos ale pămîntului, El care este după fire cu totul neschimbat, înfăptuind în Sine ca om, după iconomie, cele ce vor fi (odihna divină în umanitatea Sa, ca țintă pentru toți, — *n.n.*), cel ce iubește cunoștința să se gîndească cu bucurie tainică ce minunată va fi ținta finală făgăduită celor ce iubesc pe Domnul»⁴⁴.

După Sfântul Maxim iconomia mîntuirii stă în strînsă legătură cu creația, avînd s-o ducă pe aceasta spre scopul ei final. Același Cuvînt care s-a îmbrăcat în trupul omenesc s-a întrupat mai înainte în rațiunile lucrurilor și în cuvintele Scripturii. A le pătrunde pe acelea înseamnă a cunoaște pe Dumnezeu-Cuvîntul sau rațiunea tuturor. Chiar virtuțile prin care oamenii înaintează spre desăvîrșire sînt formele umane ale perfecțiunilor divine. Logosul divin urmărește prin iconomia întrupării și prin acțiunea sa de după aceea unificarea tuturor lucrurilor și a rațiunilor lor în El. «Acest lucru a fost pregătit în creație prin diversitatea Logosului — ea însăși o primă întrupare și o premisă pentru întruparea istorică în trup — și a fost dus la o împlinire victorioasă prin unificarea în Hristos nu numai a ceea ce a fost despărțit prin păcat, ci de asemenea a ceea ce a fost în mod natural diferențiat. Din aceste două moduri de unificare, primul este o anihilare a diviziunilor nenaturale, iar al doilea o unificare caracterizată printr-o conservare a diferențierii într-o neschimbată unitate. În viața credincioșilor creștini, acest proces se îndeplinește printr-o voință de unitate, care distruge diviziunile nenaturale în opinii și pe planul social».

Lumea primește în toată diversitatea ei, treptat, o iluminare prin Logosul, a cărui prezență în toate devine tot mai vădită. Faptul acesta e simbolizat de strălucirea veșmintelor Domnului la Schimbarea la față (*Ambigua*, 10): «Creația prin Logos implică astfel, după Sfântul Maxim, nu numai o evaluare pozitivă a creației, ci includerea ei în intenția unificării universale pe baza întrupării Logosului, în care sînt ascunse toate rațiunile lucrurilor»⁴⁵.

Sfântul Maxim apără voința omenească în Hristos, dar și unirea ei cu voința divină și unirea voințelor tuturor oamenilor în El, folosind mereu

43. *Ibidem*, 327.

44. *Capete gnostice* II, 24. În *Pitocalla*, vol. II, p. 175.

45. Lars Thunberg, *Microcosm and Mediator, The Theology of Maximus the Confessor*, Lund, 1965, p. 83-81.

cuvîntul «unire după iconomie» și nu după ființă, pentru a afirma atât unificarea cît și conservarea tuturor în Dumnezeu.

La Sfîntul Ioan Damaschin apare clară distincția între teologie și iconomie, dar el păstrează și încadrarea iconomiei în categoriile filozofiei grecești, ca Sfîntul Maxim Mărturisitorul. Din distincția între teologie și iconomie răsar, la Sfîntul Ioan Damaschin, nu numai niște clarificări noi ale iconomiei, ci și niște probleme noi: «La Tatăl și Fiul și Sfîntul Duh, din identitatea lucrării și a voinței, cunoaștem identitatea firii. În dumnezeiasca iconomie, din deosebirea lucrărilor și, a voințelor, cunoaștem și deosebirea firilor»⁴⁶.

Prin iconomie Cuvîntul s-a făcut om deplin și adevărat. «Cuvîntul a avut rațiunea și însușirile trupului însuflețit, căci le-a primit prin rațiunea iconomiei, mișcîndu-se cu adevărat în chip firesc după rînduiala mișcării naturale»⁴⁷.

Sfîntul Ioan Damaschin scoate în relief, mai mult ca toți Sfînții Părinți anteriori, faptul că iconomia este un act de coborîre liberă a unui ipostas divin, nu rezultatul unui proces natural al firii dumnezeiești care ar schimba-o pe aceasta. Iconomia înseamnă înomenirea Fiului lui Dumnezeu, fără schimbarea firii Sale dumnezeiești. «Unirea iconomică», folosită și de Sfîntul Chiril al Alexandriei, este echivalentă, la Sfîntul Ioan Damaschin, cu «unirea după ipostas». Iar prin aceasta se indică tocmai o unire fără schimbarea firii. Iconomia înseamnă unire prin care Dumnezeirea s-a unit cu cele omenesti, fără schimbarea Sa, ceea ce are ca urmare că omenitatea a fost îndumnezeită fără să se schimbe⁴⁸.

Această neschimbare a firilor în unire se datorește faptului că unirea nu este opera firii dumnezeiești, ci a ipostasului. Cu aceasta Sfîntul Ioan Damaschin a pus din plin problema legăturii dintre planul teologiei și al iconomiei. «Dacă un fier oarecare a devenit arzător, se zice că firea a fost făcută arzătoare, dar trebuie știut că (aceasta s-a petrecut) pentru că firea fierului e capabilă de a fi făcută arzătoare și pentru că faptul de a fi făcut arzător e opera firii. Dar întruparea Cuvîntului nu e opera firii, ci un mod al coborîrii (condescendenței) iconomice (τρόπος οἰκονομικῆς συγκατάβασης).

Deci nu se poate spune că un ipostas al Dumnezeirii are ceva ce nu au toate ipostasurile, în afară de modul de subzistență. Întruparea e un mod al unei a doua subzistențe τρόπος δευτέρας ὑπόστασεως acomodată numai Fiului celui Unul-Născut și Cuvîntului, ca să rămîină neschimbată proprietatea Lui personală»⁴⁹.

Expresia «întruparea e un mod al celei de a doua subzistențe», poate fi tradusă în două feluri: e un mod al unei a doua forme de existență personală a Fiului (formă divino-umană) și un mod potrivit al celui de al doilea ipostas al Treimii. Poate că Sfîntul Ioan Damaschin a combinat

46. *De fide orthodoxa*, P.G., XCIV, 1033 D.

47. *Ibidem*, col. 1032 D.

48. *Ibidem*, col. 1069: «Acestea au fost unite într-un mod de nedescris cu Dumnezeu-Cuvîntul, nu prin schimbarea firii, ci prin unire iconomică, adică cea după ipostas. Căci precum mărturisim înomenirea fără schimbare și alterare, așa credem că s-a făcut și îndumnezeirea trupului.

49. *Contra Iacobitas*, P.G., XCIV, 1361 A.

ambele sensuri în expresia lui. De aceea a lăsat fără articol expresia «a doua subzistență».

Oricum s-ar înțelege expresia aceasta (combinarea ambelor sensuri e preferabilă), concluzia e aceeași: e potrivit filiației divine să devină și filiație umană. Fiul dumnezeiesc al Tatălui prelungește acest raport filial față de Tatăl și în firea umană, trezind în ea o filiație originară slăbită. Fiul dumnezeiesc al Tatălui devine și Fiu omeneșc al Lui, pentru ca toți să devină fii omenești ai Lui și frați ai lui Hristos și întreolaltă.

Aceasta e legătura pe care o restabilește Iisus Hristos între oameni și Dumnezeu-Tatăl și între ei. Filiația e trăsătura de unire între cele două firi în Hristos sau modul personal unic în care El primește totul de la Tatăl (dumnezeirea veșnică și umanitatea creată) și întoarce totul Tatălui. Nesfârșit de tandra filiație divină devine și filiație a umanului.

Desigur, precizarea că unirea celor două firi în persoana lui Dumnezeu-Cuvîntul nu e opera firii dumnezeiești — căci lucrările sînt comune celor trei ipostasuri, întrucît și firea le este comună⁵⁰, naște întrebarea: dar atunci unirea Fiului lui Dumnezeu cu firea omenească e rezultatul unei lucrări speciale a Fiului? Sfîntul Ioan Damaschin neagă această concluzie, căci nu există lucrare a Fiului pe care n-ar avea-o și celelalte persoane dumnezeiești. Totuși el spune că «întruparea e un mod al unei a doua subzistențe», și că acest mod e «adecvat însușirii lui personale» (ἰδιότης). Însușirea personală a Fiului e să fie născut, să fie Fiu. Dar această însușire nu există separat de toate lucrările divine, ci face ca Fiul să le folosească într-o poziție proprie: ca Cel ce le primește de la Tatăl prin naștere. Corespunzător cu aceasta, Fiul lui Dumnezeu se face Fiul Omului, primind firea umană și toate lucrările ei printr-o altă naștere. Dar rămînd și Fiul lui Dumnezeu, El se face Fiul Omului cu bunăvoința Tatălui și, cu conlucrarea Duhului, și în starea de om a continuat să aibă toate lucrările firii dumnezeiești, însă în poziția Lui de Fiu care are firea dumnezeiască plus însușirea Lui personală⁵¹.

Am văzut că după Sfîntul Chiril al Alexandriei, Hristos dă ca Dumnezeu și primește ca Fiul Omului pe Duhul. Unul și același are odihna și siguranța de Fiu, dar ca Fiu al lui Dumnezeu le are, avîndu-le veșnic și dăruindu-le în timp, iar ca Fiu al Omului le are primindu-le, dar în timp. Această primire reflectă oarecum pe plan uman ceea ce trăiește pe plan divin.

Faptul că Fiul lui Dumnezeu are toate lucrările divine ca Fiu al lui Dumnezeu, are o corespondență în faptul că El are și toate lucrările firii omenești primite printr-o altă naștere. Iconomia stă tocmai în faptul că firea omenească, ca și cea dumnezeiască, nu a pierdut nici una din lucrările ei⁵².

50. *Ibidem*, col. 1352 D.: «Unde sînta e una, acolo și lucrarea e una, și unde e deosebire de sîntă, acolo e și deosebire de lucrare».

51. *Ibidem*, col. 1364: «Ipostasul, sau individul firii, e fire, dar nu numai fire, ci fire cu însușire personală» (φύσις μετὰ ἰδιότητα).

52. «Cele scrise sau spuse omenește despre Mîntuitorul Hristos, fie în cuvînte, fie în lucruri, sînt de șase feluri: unele din ele s-au săvîrșit și s-au spus după fire, în chip iconic, ca nașterea din Fecioară, creșterea și înaintarea după vîrstă, foamea, setea, oboseala, lacrima, somnul, stră-

Precizarea Sfintului Ioan Damaschin că întruparea și toată pătimirea celor omenești nu sînt opera firii dumnezeiești, ar însemna numai că întruparea, ca act de economie divină, și toată pătimirea celor omenești, nu e rezultatul unui proces natural al firii dumnezeiești, ci un act liber, îndreptat spre exterior. Sfinții Părinți au precizat că lucrările divine nu exclud libertatea lui Dumnezeu în folosirea uneia sau alteia din ele, cel puțin cele care se îndreaptă spre exterior.

Aceasta e analog cu faptul că îndumnezeirea firii omenești nu e rezultatul unui proces natural al acesteia, ci acceptarea liberă a unei lucrări libere a lui Dumnezeu. Poate că adîncirea faptului îndumnezeirii omului ne-ar ajuta să înțelegem mai bine înomenirea Fiului lui Dumnezeu: precum omul poate deveni subiect al lucrărilor divine fără să le producă din Sine, sau fără ca aceasta să se producă din Sine, la fel Fiul lui Dumnezeu se poate face subiect al lucrărilor divine fără să le producă din Sine, sau fără ca aceasta să se producă din Sine. Așa cum omul poate trăi ca ale sale, ca bucurii și înălțări proprii, tot ce n-are numai prin puterile sale naturale, așa a putut trăi Fiul lui Dumnezeu ca ale Sale, ca dureri, limitări și neputințe proprii, tot ce nu provenea din firea Sa dumnezeiască.

Așa cum în El a fost o acceptare a înomenirii din partea voii divine așa e necesară o acceptare a îndumnezeirii de către voia oricărui om pentru ca să poată deveni subiect al lucrărilor divine.

Deci lucrările divine nu încetează în Iisus Hristos, căci atunci nu s-ar putea îndumnezei omul Iisus, devenind subiectul lor; dar nu încetează nici cele umane, căci atunci nu s-ar putea înomeni Fiul lui Dumnezeu, făcîndu-se subiectul lor. Și pentru ca Hristos ca om să poată fi subiect al lucrărilor divine, trebuie ca și Hristos ca Dumnezeu să le activeze, căci n-ar putea s-o facă aceasta exclusiv omul. Dar și viceversa, pentru ca Hristos ca Dumnezeu să poată trăi în mod real, activ și pasiv, lucrările și pătimirile omenești, trebuie să le trăiască și Hristos ca om.

Împlinirea economiei mîntuirii constă tocmai în faptul că Hristos ca Dumnezeu trăiește și pătimește în mod real lucrările și pătimirile omenești, purificîndu-le prin aceasta, dar nedesființîndu-le, ci înomenindu-se El prin ele; iar Hristos ca om trăiește lucrările divine, îndumnezeindu-se prin aceasta.

Iconomia înseamnă, astfel, realitatea înomenirii și a vieții ca om a Fiului lui Dumnezeu, fără a înceta să fie și Dumnezeu pentru a îndumnezei pe om. Dacă Fiul lui Dumnezeu nu s-a făcut om adevărat, n-a avut loc înomenirea reală a Lui, ci numai una imaginară, precum n-a avut loc o îndumnezeire reală a umanității, ci numai una imaginară⁵³.

Încheiem această succintă trecere în revistă a economiei la Sfinții Părinți, cu un citat din patriarhul *Nichifor Mărturisitorul*, din secolul al

pungerea prin ploaie, moartea și cele asemenea, cite sînt afecte (pătimiri) naturale și fără reproș. Căci deși în toate acestea este un amestec al divinului cu umanul, ele sînt cu adevărat, ale trupului, Dumnezelrea nepătîmînd nimic din acestea, dar împlinînd, prin ele, iconomia mîntuirii noastre». (*De fide orthodoxa...*, col. 1185 C).

53. *De fide orthodoxa...*, col. 988 A. «Fiind Dumnezeu desăvîrșit prin fire, s-a făcut prin fire același om desăvîrșit; nu schimbînd firea, nici făcînd imaginară iconomia (οὐδὲ φαντάσας τὴν οἰ-

IX-lea, în care declară că Fiul lui Dumnezeu și-a făcut proprii prin iconomie și chipul și asemănarea omenească : «Precum deci și-a făcut prin iconomie proprii patimile (afectele) trupului, și precum trupul se zice că este al lui Dumnezeu-Cuvîntul, așa și chipul și asemănarea preasfîntului trup, ca proprii Lui, se referă la El»⁵⁴.

Chipul este vizibilitatea firii umane ipostasiate. Dar în chipul omenească al firii asumate de Hristos se manifestă persoana Lui divino-umană însăși, pentru că în El omul este Dumnezeu și viceversa. Altfel Biserica n-ar mai considera că în icoana lui Hristos e redat Hristos însuși. Persoana lui Hristos se manifestă prin ambele firi, așadar și prin cea omenească și prin tot ce ține de ea ; prin cuvînt, prin gest, prin privire etc., deci și prin chipul ei. Dacă n-ar fi luat și chipul firii omenești, Fiul lui Dumnezeu n-ar fi ipostaziat firea omenească întregă, n-ar fi luat firea omenească deplină și n-ar fi subiectul purtător al integrității ei, n-ar fi persoană omenească deplină, mai bine-zis n-ar fi persoană omenească cu adevărat. Ca urmare, El n-ar fi mîntuit omul concret, ci o abstracție. Căci o fire omenească fără chip nu este o fire ipostasiată, este o abstracție. Toate mișcărilor, toate stările, toate trăirile interioare concrete, în specificul propriu unui ipostas uman iau chip vizibil, se definesc, se «circumscriu», se manifestă printr-o față circumscriasă, se depozitează, se concentrează în stratificările ei multiple, care se modifică și se conservă în același timp continuu; ele alcătuiesc sinteza unitară și unică în specificul ei și niciodată terminată în tensiunea ei a unei persoane, exprimată prin față. Dar prin această unitate și unicitate specifică se oglindește unitatea și unicitatea persoanei, cum aceeași persoană se manifestă prin fiecare gest, cuvînt, mișcare sufletească a unei persoane unitare și unice. Cel ce redă fața cuiva, redă persoana lui, dar o redă în polaritatea ei misterioasă definită și indefinită, exprimată oarecum în mod definit și circumscriș. Acest fapt este cu atît mai adevărat în cazul persoanei lui Hristos, care, fiind și dumnezeiască, nu e numai indefinită, ci și infinită în conținutul ei spiritual. Astfel rezultă faptul paradoxal că fața lui Hristos, redată în icoana Lui, oglindește, în caracterul definit și circumscriș, indefinitul și infinitul, în același timp definit al ipostasului Lui, care fiind dumnezeiesc e totodată și omenească. E un lucru pe care-l accentuează conținutul apărătorii icoanelor, spre deosebire de monofiziți, care afirmă că persoana lui Hristos și deci și fața Lui e exclusiv infinită, indefinită și necircumscrișă, iar ceea ce e circumscriș și redat în icoană e un uman despărțit de divin.

Luptînd pentru icoana lui Hristos, Biserica a luptat pentru întruparea reală a Fiului lui Dumnezeu, pentru mîntuirea reală a omului, pentru manifestarea Lui reală într-o față omenească, pentru iconomia adevărată, împotriva monofizismului și a nestorianismului. Chipul lui Hristos e posibil de redat în icoană, pentru că Fiul lui Dumnezeu s-a făcut în mod real om. Acest chip nu e un tablou, ca în Occident, unde

νομοίται), ci înnoindu-se după ipostas cu trupul luat din Sfînta Fecioară și însuflețit rațional și mintal) λογικὸς καὶ νοερὸς ἐμφυωμένην σαρπί care și-a luat în El existența» (Vezi și Sfîntul Maxim Mărturisitorul. *Opuscula theologica et polemica*, P.G., XCI, 49).

54. *Antirrisis I adversus Const. V. Copronimum*, P.G., XCIX, 324.

spiritul nestorian a devenit puternic, ci chipul sfânt al Fiului lui Dumnezeu. El redă fața omenească a lui Dumnezeu-Cuvîntul, căreia i se cuvine închinare ca feței lui Dumnezeu. Dar făcîndu-se subiectul feței omenești, Fiul lui Dumnezeu s-a făcut purtătorul virtual al tuturor fețelor omenești, le-a arătat pe toate capabile să iradieze din ele divinul, să se îndumnezeiască; a pus temelia unei iconomii prin care vrea să îndumnezeiască fețele tuturor oamenilor.

Din ceea ce ne spune Sfînta Scriptură și scrisul Sfinților Părinți despre iconomie, rezultă trei înțelesuri ale ei:

1. Un înțeles central, de bază, care se referă la întruparea Fiului lui Dumnezeu și la cele ce a săvîrșit și a pătimit El, în starea întrupată pentru mîntuirea noastră.

2. Un înțeles care cuprinde toată Revelația divină și a culminat în întruparea lui Hristos.

3. Un înțeles care se referă la opera de recapitulare a tuturor oamenilor în Hristos. Această operă ar putea fi înțeleasă ca săvîrșindu-se în mod vizibil prin Biserică, dar nu este exclusă nici o anumită lucrare a lui Hristos dincolo de Biserică, care ajută, dar e și ajutată și completată de lucrarea de dincolo de Biserică. Există deci o lucrare «văzută» sau mărturisită a lui Hristos prin Biserică și o tainică lucrare a Lui dincolo de Biserică.

Căci umanul îndumnezit în Iisus, fiind un inel incandescent din lanțul de inele al omenirii, transmite focul îndumnezeitor ce lucrează în El, în toți cei ce vor să se deschidă Lui. Atît prin lucrarea în Biserică, cît și prin cea de dincolo de Biserică se continuă iconomia lui Hristos după întrupare, sau iconomia întrupării.

La întîlnirea lucrării lui Hristos prin Biserică, cu lucrarea lui Hristos între creștinii dinafara ei, lucrare incompletă din pricina unor piedici puse ei de oameni, se produce uneori «iconomia» bisericească în sens strîns, ca o recunoaștere, sau ca o completare a lucrării lui Hristos dinafara ei.

Hristos s-a aplecat și rămîne aplecat la oameni în general, așteptînd doar deschiderea lor. El se apleacă prin toată opera Lui săvîrșită prin Biserică, prin toată activitatea ei, dar se apleacă și în afară de activitatea ei, sau în cazurile unei activități incomplete a ei. Biserica are datoria să dea mărturie despre această aplecare a lui Hristos chiar dincolo de activitatea ei, și s-o recunoască ca săvîrșită în anumite cazuri, măcar în mod incomplet.

Toată opera lui Hristos săvîrșită în mod obișnuit prin Biserică este o iconomie, ca aplecare a Lui la oameni, pentru a-i ridica la Sine. Dar aplecarea Lui dincolo de activitatea Bisericii este o și mai mare aplecare, pe care Biserica o recunoaște prin iconomia sa în sens strîns.

Explicarea mai pe larg a acestei iconomii bisericești în sens strîns rămîne să formeze obiectul unor studii speciale.

Mai adăugăm aci cîteva cuvinte despre iconomia în sensul ei general, ca aplicare a lui Dumnezeu la oameni, prin toată Revelația pînă la Hristos și prin lucrarea mîntuitoare de după Hristos.

Iconomia divină este o venire a lui Dumnezeu la nivelul putinței noastre de a-L cunoaște și de a fi ajutați de El.

Prin eforturile noastre nu putem dobîndi decît o idee abstractă, metafizică, fără viață, despre El. Nu putem intra în legătură reală cu El ca persoană. Prin iconomie vine însă Dumnezeu însuși la noi, pătrunde în interiorul umanului.

În mod culminant vine la oameni în Hristos-Omul. Teologul catolic olandez Schillebeeckx descrie iconomia în sens larg, ca deosebită de teologie, speculativă prin esența ei, astfel: «În timp ce Dumnezeu ca Creator nu intră în istoria umană, pe care o transcende prin interioritate, activitatea Sa prin grație și Revelație este o intervenție în istoria umană, așa încît Dumnezeu începe ca partener al omului, lîngă om, un dialog existențial cu poporul Său... În Hristos culminează această Revelație. În omenitatea Sa, al cărui purtător e persoana Cuvîntului, Dumnezeu intră în relații personale cu noi. Un semen al nostru, care ne întîlnește personal, este Dumnezeu în persoană. Atitudinea umană a lui Iisus față de semenii Săi este, de aceea, pentru noi o invitație la întîlnirea personală cu Dumnezeu... Harul nu ne întîmpină de aceea nemijlocit, din voia transcendentă supraistorică a lui Dumnezeu, ci din omul Iisus. Împărtășirea noastră de har, Revelația, are loc deci în cadrul unor relații interumane. Aceasta înseamnă că contacte umane cu omul Iisus, întîlniri istorice localizate devin întîlniri cu Dumnezeu, pentru că Dumnezeu a voit să ne mîntuiască numai în uman»⁵⁵.

Dumnezeu s-a făcut prin iconomie un om concret, aflat însă la o culme, mereu mai presus de noi, a bunătății, a blîndeții, a liniștei, a certitudinii întemeierii în absolut, a identității sale cu absolutul, ca să ne ajute să urcăm și noi spre această înălțime, împărtășindu-ne oarecum prin El încă de pe acum de ea.

Dar dacă Dumnezeu vine la noi pe calea unei istorii, deci în cadrul istoriei și al lumii, și în cursul istoriei, istoria și lumea intră și ele în iconomia divină, fără ca să fie identice cu Dumnezeu, Care se revelează în cadrul lor și prin ele.

În iconomia universală a lui Dumnezeu intră totul; ea urmărește mîntuirea și ridicarea tuturor în Dumnezeu; totul e chemat să se umple de Dumnezeu, «ca să fie Dumnezeu totul în toate» (I Cor. XV, 25).

Teologul catolic D. Chenu declară: «Să spunem, reluînd categoriile Părinților răsăriteni, pe care n-a știut să le conserve juridismul static al latinilor, că teologia, știința despre Dumnezeu, nu e de conceput decît prin și într-o «iconomie», adică printr-o venire a lui Dumnezeu în timp,

55. Edward Schillebeeckx, *Offenbarung und Theologie*, Grünewald-Verlag, Mainz, 1965, p. 304-305.

— pregătită în poporul ales, împlinită în Hristos, realizată de acum înainte în Biserică»⁵⁶. Dumnezeu lucrează continuu prin om la desăvîrșirea creației. «Să înțelegem nu numai actul inițial al lui Dumnezeu, «în principiu», ci acțiunea permanentă a unei creații continui, în care omul este mandatarul Său liber și responsabil»⁵⁷.

A spune că Dumnezeu vine în istorie și lucrează în istorie, înseamnă a spune că Dumnezeu e un factor al dinamismului istoric, că conduce istoria spre ținta ei finală și ține seama în lucrarea Sa de complexul mereu schimbător al fiecărui moment istoric. Mai mult, înseamnă că Dumnezeu e activ nu numai într-o parte a omenirii (în Biserică), ci în toți, în toată omenirea. «Dumnezeu este prezent în chip tainic în legea naturală, în conștiința celui ce crede în datorie», chiar dacă această «prezență atât de adîncă e extrem de slabă pe planul cunoașterii și al eficacității»⁵⁸.

Iconomia aceasta universală e gîndită de Dumnezeu ca un plan din veci și lumea e creată pentru acest plan. De aceea a prefigurat misterul iconomiei în creație. Sfîntul Teodor Studitul spune : «Dumnezeu Cel ce a cunoscut înainte de facerea lor toate, prefigurînd misterul iconomiei înainte de facerea lumii, a reprezentat pe cer crucea prin stele, iar pe pămînt pe Sine însuși în alcătuirea lui Adam, care este chipul lui Adam cel viitor, după cuvîntul Fericitului Pavel. *Căci trebuia ca Cel din cer să fie figurat pe pămînt și cel de pe pămînt în cer, contemplarea arătînd că cele cerești se vor uni cu cele de pe pămînt.* Dar pe de altă parte nu putea să se vadă icoana omului în cer, căci și fără aceasta oamenii s-au rătăcit slujind stelelor. Cu atât mai mult s-ar fi rătăcit, dacă ar fi văzut chipul de om»⁵⁹.

Aceeași orînduire a tuturoră înainte de veci pentru «taina lui Hristos», o afirmă Sfîntul Maxim Mărturisitorul : «Spre această țintă finală privind Dumnezeu, a adus la existență ființele lucrurilor... Fiindcă pentru Hristos, sau pentru taina lui Hristos au primit toate veacurile și cele aflătoare înăuntrul veacurilor, începutul existenței și sfîrșitul în Hristos... Căci se cădea cu adevărat ca Cel ce este după fire Făcătorul ființei lucrurilor să se facă și autorul îndumnezeirii după har al celor create, ca astfel Dătătorul existenței să se arate și ca Dăruitorul fericirii veșnice al existenței»⁶⁰.

Iar altă dată spune : «Toate cele văzute se cer după cruce, adică după deprinderea de a stăvili afecțiunea față de ele, a celor ce sînt duși spre ele prin simțuri ; iar cele inteligibile toate au trebuință de mormînt, adică de nemișcarea totală a celor ce sînt purtate spre ele de minte». În sfîrșit, «cel ce a cunoscut înțelesul tainic al învierii, a cunoscut scopul spre care Dumnezeu a întemeiat toate de mai înainte»⁶¹.

56. D. Chenu, *L'Evangile dans le temps*, Paris, 1964, p. 667.

57. *Ibidem*, p. 555.

58. *Ibidem*, p. 323. 59. *Adversus Iconomachos*, cap: XII, P.G., C, 433, AB.

60. *Răspuns către Talasie*, 60, în *Filocalia...*, vol. III, p. 327-331.

61. *Capete gnostice* I, 66, 67, în *Filocalia...*, vol. II, p. 148, 149.

Desigur, deoarece conducerea oamenilor spre ținta finală se face prin voia lor, manifestată în fapte libere față de lume, creația întreagă are un caracter elastic, sau plastic, putînd fi cîrmuită de voia lui Dumnezeu și de voia omenească, orientată după voia lui Dumnezeu spre acea țintă, dar putînd fi și împiedicată de voia omenească să înainteze spre acea țintă.

Lumea, fiind o operă contingentă a lui Dumnezeu, nu un rezultat necesar al dezvoltării Lui, e deschisă unor activități variabile, liber decise, ale lui Dumnezeu și ale oamenilor. Tocmai în aceasta constă însușirea iconomiei : așa cum Dumnezeu s-a decis în mod liber pentru iconomie în general, așa El alege în mod liber, cu colaborarea omului, la tot pasul modul de conducere, de chivernisire, de gospodărire a creației, potrivit cu împrejurările mereu noi produse de voințele umane și de posibilitățile multiple ale lumii. Lumea nu-i o înlănțuire fatală, uniliniară, de cauze și efecte, ci e un ansamblu elastic, cu multiple derivații posibile la orice punct și moment al ei, stînd la dispoziția spiritului liber, divin și uman, pentru a alege una sau alta din aceste derivații.

Ea e supusă, în îndrumarea ce i se dă, la tot pasul intențiilor spiritului conștient, care-și urmărește țintele sale prin ea, și în ultimă instanță planului iconomiei divine, operă liberă a lui Dumnezeu, elastică în metode, dar fermă în urmărirea țintei finale a ei.

Iconomia divină, ca acțiune iubitoare a lui Dumnezeu prin care vrea să le unească pe toate cu Sine și întreolaltă, constituie baza profundă a iconomiei bisericesti.

TEOLOGIA CONTEMPORANĂ A «SLUJIRII» SI PRINCIPIILE SALE ORTODOXE

de Pr. Prof. PETRU REZUȘ

Pentru determinarea coordonatelor unei *teologii a slujirii* militează, în momentul de față ecumenist, toate confesiunile creștine. Se consideră că «slujirea» arată scopul permanent al religiei creștine, deoarece ea urmărește mântuirea credincioșilor, sarcina principală pe care o are de îndeplinit. Totodată prin *slujire* se definește activitatea religioasă a Bisericii, întemeiată de Domnul nostru Iisus Hristos și condusă de Duhul Sfânt spre tot adevărul, iar în *slujire* se adună obiectivele sale soteriologice.

Atenția deosebită deci care se acordă, în actualitate, slujirii este justificată ontologic de însăși structura mântuirii credincioșilor, iar accentul ecumenist pus pe această «slujire» de către a treia Adunare generală a Consiliului Ecumenic al Bisericilor (New Delhi, 1961) este îndreptățit. Ca în multe alte probleme doctrinare, eforturile teologilor s-au îndreptat deci și asupra «slujirii», închegându-se, în actualitate, și o *teologie a slujirii*¹, care ne prezintă multiple aspecte, caracteristice confesiunilor creștine, de care trebuie să ținem și noi seama în contextul doctrinar ecumenist.

Accentul pus pe slujire a determinat, astfel, nașterea și folosirea unor termeni noi teologici și cristalizarea unei direcții speciale în teologia romano-catolică și protestantă. Termenii noii teologii au fost puși în circulație, în special de teologii protestanți: Oscar Cullmann, în lucrările sale: *Heil als Geschichte, Heilsgeschichtliche Existenz im Neuen Testament*, Tübingen, 1965 și *Christus und die Zeit*, II Aufl. Zöllikon, 1948; G. Ebeling, *Die Geschichtlichkeit der Kirche und ihrer Verkündigung als theologisches Problem*, Tübingen, 1954; E. Brunner, *Das Ewige als Zukunft und Gegenwart*, Zürich, 1953 și alții, care se referă la «slujirea mîntuitoare» și la caracteristicile sale².

1. Vezi expunerea documentată de la A. Dariap, *Fundamentale Theologie der Heilsgeschichte*, în J. Felner-M. Löhner, *Mysterium Salutis. Grundriss heilsgeschichtlicher Dogmatik, Band I. Die Grundlagen heilsgeschichtlicher Dogmatik*, Einsiedeln-Zürich-Köln, Benziger Verlag, 1965, p. 91—127.

2. Vezi bogate referințe bibliografice la Felner-Löhner, *op. cit.*, I, p. 154 ș.u.; 235 ș.u.; 288 ș.u. etc.